

Изх. № 46/29.09.2026 г.

ДО
Г-Н СТЕФАН БЕЛЧЕВ,
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОМИСИЯТА ПО ИКОНОМИЧЕСКА
ПОЛИТИКА И ИНОВАЦИИ
КЪМ 52-ОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

на Българска национална асоциация „Активни потребители“

ОТНОСНО: *проект на Закон за потребителския кредит, вх. № 52-602-01-41 от 11.09.2026 г., внесен от Министерския съвет*

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН БЕЛЧЕВ,

Българска национална асоциация „Активни потребители“ е изразявала становище по този законопроект четири пъти в хода на неговата подготовка с писма от 13.01.2026 г., 14.01.2026 г., 11.05.2026 г. и 4.06.2026 г. Позицията ни е непроменена и е потвърдена от всичко, което стана известно оттогава. Настоящото становище я обобщава пред Народното събрание, допълва я с данни, с които преди не разполагахме, и предлага конкретни редакции.

Заявяваме предварително: подкрепяме транспонирането на Директива (ЕС) 2023/2225 и значителна част от законопроекта. Възраженията ни са насочени към ограничен брой разпоредби, които обаче решават най-същественото за потребителя, колко може да струва кредитът и какво следва, когато законът бъде нарушен.

I. Какво се случи с текста между януари и септември 2026 г.

Считаме за необходимо Народното събрание да разполага с историята на спорната разпоредба на чл. 22, ал. 6, защото тя е изключена от внесения текст.

Редакция на проекта	Обхват на изключението по чл. 22, ал. 6
януари 2026 г. (обществено обсъждане)	само таван на общия разход 20 % при срок до един месец и 30 % при срок до три месеца
3 май 2026 г.	изключение от тавана на ГПР за кредити до ДВЕ минимални работни заплати, плюс правило „общият разход до 100 % от кредита“
20 май 2026 г.	същият текст с една дума разлика: до ТРИ минимални работни заплати
11 септември 2026 г. (внесен)	идентичен с редакцията от 20 май до 1 860,60 евро

Асоциацията възрази срещу редакцията от 3 май със становище от 11 май. Девет дни по-късно прагът не беше премахнат, а увеличен. Този текст е внесен в Народното събрание непроменен.

От четирите ни искания по същество досега е възприето едно - терминологичната поправка на чл. 36, ал. 1, където „недействителна“ вече е „нищожна“. Отбелязваме това с удовлетворение. Останалите три остават актуални и ги повтаряме по-долу.

II. Пазарът, който законът урежда, и хората в него

Считаме за необходимо решението да се вземе при ясна представа за мащаба. Данните по-долу са от тримесечната статистика на Българската народна банка за дружествата, специализирани в кредитиране, към 30 юни 2026 г., от лихвената статистика на БНБ за същия месец и от изследването на Националния статистически институт „Статистика на доходите и условията на живот“ за 2025 г.

1. Размер и динамика на сектора

Показател към 30.06.2026 г.	Стойност	Изменение за година
Вземания по кредити на дружествата, специализирани в кредитиране	4,274 млрд. евро	+18,3% (+662,2 млн. евро)
в т.ч. от сектор „Домакинства и НТООД“	2,895 млрд. евро	+16,2%
в т.ч. потребителски кредити	2,830 млрд. евро	+17,2% (+415,7 млн. евро)
Дял на потребителските в домакинския портфейл	97,7%	от 96,9% година по-рано
Брой действащи дружества	201	при 190 година по-рано
Необслужвани кредити	281,9 млн. евро	+4,6% за година; +7,2% само за тримесечие

2. Матуритетна структура, пряко относима към чл. 22, ал. 6

Над 5 години са събрани 2,008 млрд. евро (47% от портфейла); от 1 до 5 години са 1,084 млрд. евро, като това е най-бързо растящата категория с 44,2 на сто за година; до 1 година са 900,4 млн. евро. Тоест преобладаващата част от договорите са със срок над една година. Именно в този диапазон правилото „общ разход до 100 на сто“ допуска годишен процент на разходите между 113 и 320 % вместо 52 %. Специалните прагове по т. 1 и 2 на ал. 6 се отнасят до сегмент, който е под една пета от портфейла, докато стопроцентното правило покрива всичко останало.

3. Съпоставка с цената на банковия кредит

По лихвената статистика на БНБ за юни 2026 г. средният годишен процент на разходите по кредитите за потребление в банковия сектор е 9,06 на сто, а средният лихвен процент е 8,76 на сто. За сравнение: по кредитите по кредитни карти извън гратисния период средният лихвен процент е 21,16 на сто, а по овърдрафта е 13,20 на сто. Законопроектът допуска за кредит от 1 860 евро със срок една година цена, която е над тридесет пъти по-висока от средната банкова.

4. Състоянието на домакинствата.

По данни на Националния статистически институт за 2025 г. под линията на бедност живеят 1 368,7 хил. души, или 21,2 на сто от населението. Петнадесет на сто от населението, т.е. всеки седми, е в тежки материални и социални лишения. Над 42 на сто от домакинствата не могат да посрещнат със собствени средства неочакван разход, а 18,2 на сто изпитват затруднения при навременното плащане на жилищни разходи, включително вноски по кредити. Именно тези домакинства са потребителите на кредитите до три минимални работни заплати.

5. Кого точно засяга изключението и колко са тези хора?

Първият извод не изисква изчисление. По национално представително проучване на изследователски център „Тренд“, поръчано от Асоциацията за отговорно небанково кредитиране и представено през март 2026 г., близо три четвърти от бързите кредити са в размер между 500 и 2 000 лева, тоест между 256 и 1 023 евро. Прагът на изключението е 1 860,60 евро. Следователно практически целият сегмент на бързото кредитиране попада под прага и излиза изпод общия таван. Това не е оценка на потребителска организация, а статистика, публикувана от самия бранш.

Същото проучване установява, че 24 на сто от пълнолетните българи, съответно около 1,27 милиона души са теглили бърз кредит поне веднъж; че 84 на сто от тях са теглили до три кредита за целия си живот, а една трета са теглили само един.

Броят на лицата с активен договор не се публикува, а се извежда по косвен път. От матуритетната структура кредитите с матуритет до една година са 900,4 млн. евро, от които към домакинства са около 624 млн. евро. При среден остатък по договор между 600 и 1 200 евро това прави между 520 хиляди и 1,04 милиона активни договора в краткосрочния сегмент, и приблизително толкова лица, доколкото в този сегмент преобладават договорите по един на лице.

Консервативната ни оценка е, че изключението засяга най-малко 520 хиляди души с активен договор, а при по-малък среден размер на кредита числото достига 1 040 хиляди души, от общо около 1,27 милиона души, ползвали такъв кредит поне веднъж. За мащаб: банките държат 2,877 милиона кредита на сектор „Домакинства и НТООД“ към края на 2025 г.

Профилът на тези потребители, по същото проучване: най-често е между 30 и 60 години; почти без разлика между половете е 26 на сто от мъжете и 23 на сто от жените; около две трети са със средно или средно-специално образование; услугата е особено разпространена сред хората с по-ниски доходи; а целта е текущо потребление, включително битови сметки, храна, покупка на техника, ремонт, здравни нужди, а не инвестиция.

Оттук следва разпределителният ефект на разпоредбата, който смятаме за решаващ. Действащият таван от 52 % важи за всички потребителски кредити еднакво. Проектът го запазва за кредитите над 1 860,60 евро, теглени от хора с по-високи доходи, с достъп до банково кредитиране и с обезпечение, а го премахва за кредитите под този праг, теглени от хората без тях. Колкото по-малък е кредитът и колкото по-ниски са доходите на длъжника, толкова по-висока цена допуска законът. Това е обратното на логиката на всяко социално законодателство и няма икономическа обосновка: разходът на кредитора по отпускане на заем от 500 евро и на заем от 5 000 евро се различава незначително, а малката сума и краткият срок намаляват, а не увеличават риска.

6. Печалбата на сектора, а аргументът „ще фалираме“ е несъстоятелен.

Всеки път, когато се обсъжда ограничаване на цената на бързите кредити, се чува предупреждението, че секторът ще се свие или ще изчезне. Данните на Българската народна банка обаче не подкрепят това твърдение.

Година	Финансов резултат на сектори
2023	250 млн. лв.
2024	281 млн. лв.
2025	289 млн. лв.
Общо 2022-2024 г.	965 млн. лв.
Общо 2017-2025 г.	2,77 млрд. лв., без нито една година на загуба

През същия период кредитният портфейл на сектора нараства от 2,75 млрд. лв. през 2017 г. до 7,77 млрд. лв. в края на 2025 г. – почти три пъти, а броят на дружествата се увеличава от 157 на над 200. Към 30 юни 2026 г. растежът продължава с 18,3 на сто на годишна база. Това не е сектор, който се бори за оцеляване при действащия таван от 52 на сто.

Отгук следва и същинската преценка за ефекта на чл. 22, ал. 6. Разпоредбата не решава проблем на пазара, защото такъв проблем не е доказан: секторът е на печалба всяка година, портфейлът му расте двуцифрено, а броят на дружествата се увеличава. Единственото, което тя прави, е да вдигне законно допустимата цена и то само за кредитите под 1 860,60 евро, тоест за клиентите с най-ниски доходи. При непроменени обеми ефектът е прехвърляне на допълнителен приход от тези домакинства към кредиторите. Ако възражението на бранша е, че при 52 на сто дейността е нерентабилна, то следва да бъде подкрепено с данни за рентабилността по продукти, каквито в оценката на въздействието липсват.

Отбелязваме и мащаба на санкциите в този контекст: имуществена санкция от 3 500 до 10 000 евро за нарушение на ценовия таван при годишна печалба на сектора от порядъка на 148 млн. евро не изпълнява възпираща функция. Тя е разход за дейността.

7. Какво не е известно и защо това е проблем.

Публично достъпната статистика не съдържа разпределение на портфейла по размер на отделния кредит. Следователно от нея не може да се установи колко договора и колко длъжници попадат под прага от три минимални работни заплати, тоест какъв точно дял от пазара се изважда изпод общия таван. Не са публично достъпни и агрегираните данни от Централния кредитен регистър за броя кредитополучатели с просрочие, за броя кредити на едно лице и за разпределението им по размер, макар Българската народна банка да разполага с тях по силата на Наредба № 22.

Отгук произлиза и искането, което отправяме: преди гласуването на прага по чл. 22, ал. 6 от законопроекта Народното събрание да изиска от Българската народна банка агрегиран разрез на портфейла на дружествата, специализирани в кредитиране, по размер на кредита и по период на просрочие, както и броя на кредитополучателите с просрочие над 90 дни. Праг, който определя приложното поле на ценовата защита, не следва да се приема, без да е известно какъв период договора обхваща. За сравнение в Румъния ефектът от аналогичната уредба беше измерен две години по-късно именно защото Кредитното бюро публикува такъв разрез.

III. Чл. 22, ал. 6 – същността на възражението

Разпоредбата изключва от общия таван на годишния процент на разходите кредитите до три минимални работни заплати. При минимална работна заплата от 620,20 евро за 2026 г. това са 1 860,60 евро. В тази категория попада практически целият пазар на потребителски кредити, отпускани от небанкови финансови институции, тоест точно продуктите, при които нарушенията на действащия закон са масови и системни.

Поправяме собствената си предходна аргументация в една част. В становищата си досега сме преизчислявали праговете от 20 % и 30 % на годишна база като 240 %, съответно 120 %. Това е просто умножение и подценява резултата. Годишният процент на разходите се изчислява по формулата в Приложение № 3 към самия законопроект – вътрешна норма на възвръщаемост. Приложена към максимално допустимото по ал. 6, тя дава следното:

Срок на кредита	Допустим общ разход	Обща дължима сума	ПП по Приложение № 3
до 1 месец, еднократно погасяване	20 % от главницата	1 200 евро	около 792 %
3 месеца, три равни вноски	30 % от главницата	1 300 евро	около 400 %
4 месеца	100 % от кредита	2 000 евро	около 3 533 %
6 месеца	100 % от кредита	2 000 евро	около 1 259 %
12 месеца	100 % от кредита	2 000 евро	около 320 %
24 месеца	100 % от кредита	2 000 евро	около 113 %
36 месеца	100 % от кредита	2 000 евро	около 67 %
45 месеца	100 % от кредита	2 000 евро	около 52 % — изравняване с тавана
48 месеца	100 % от кредита	2 000 евро	около 47 %

Изчислението е при кредит от 1 000 евро и равни месечни вноски. То показва точката, която смятаме за решаваща: **новото ограничение става по-строго от действащия таван едва на 45-ия месец от срока на договора.** До този момент за целия реален пазар на потребителски кредити, който по матуритетна структура е съсредоточен между един месец и три години, правилото по ал. 6 не ограничава нищо. То не заменя тавана с по-мек таван; то го премахва за практически всички договори в сегмента.

Актуализираме и втора цифра. В предходните си становища сме посочвали действащия таван като „приблизително 65 %“. От 1 януари 2026 г. законната лихва по просрочени задължения се определя с ПМС № 347 от 29.12.2025 г. като лихвата на Европейската централна банка по основните операции по рефинансиране, увеличена с 8 процентни пункта. От 1 юли 2026 г. това прави 10,40 %, съответно таван от 52,00 %. Всички съпоставки по-долу са към тази стойност.

Причината краткият срок да не оправдава по-висока цена остава същата и я повтаряме: краткият срок обективно НАМАЛЯВА риска за кредитора. Оскъпяване от 200 евро при заем от 1 000 евро за тридесет дни е непосилно за средния потребител и произвежда точно спиралата на последователните краткосрочни кредити, с която Асоциацията се сблъсква ежедневно.

IV. Единствената друга държава членка с такава уредба е Румъния и резултатът там е известен

Проверихме дали някъде в Европейския съюз малките потребителски кредити се изваждат изпод общия ценови таван. Отговорът е: само в Румъния, и то по идентична правна техника.

Румъния, Закон № 243/2024, чл. 6, ал. 1: „По изключение от разпоредбите на чл. 5, при потребителски кредити на стойност до 5 000 леи общата цена на кредитирането не може да надвишава 1 % на ден и същевременно общата сума, платима от потребителя, не може да надвишава двойния размер на общата стойност на кредита.“

България, проект, чл. 22, ал. 6: „Разпоредбата на ал. 5 не се прилага при общ размер на кредита до три минимални работни заплати...“

Съвпадението не е само в техниката, а и в резултата. При срок над три месеца двете уредби допускат едно и също – обща цена до двойния размер на заетото, тоест ГПР от порядъка на 320 % при дванадесетмесечен кредит.

Румънският закон е в сила от 11 ноември 2024 г. Две години по-късно:

- при проверка на 573 небанкови финансови институции румънският регулатор е установил нарушения при 326 от тях са комисиони, начислявани върху цялата заета сума вместо върху остатъка, двойно събирани такси, лихва върху лихва;
- наложените имуществени санкции са 1,47 млн. леи в 256 акта, или средно около 5 700 леи, приблизително 1 150 евро на нарушител;
- кредитите от небанкови институции към населението са нараснали с 28 на сто за година, а просрочията при потребителските заеми в леи са достигнали 8,8 на сто в края на 2025 г. при под 3 на сто в банковия сектор.

Тоест **таван съществува, заобикаля се масово, а задлъжнялостта расте**. Основната причина е в санкцията: румънският закон предвижда при превишаване само намаляване до тавана по искане на потребителя (чл. 7-8). Кредиторът няма какво да губи, ако опита.

Отделно от това румънското Кредитно бюро отчита към края на 2025 г. около 450 000 лица с просрочия по кредити от небанкови институции срещу около 240 000 при банковите кредити, почти два пъти повече. Необслужваните кредити при банките са 4,01 на сто, а при небанковите институции са 23,1 на сто, над пет пъти повече. Най-засегната е възрастовата група 35-39 години.

Как таванът беше заобиколен: кредитът стана кредитна линия

Румънската специализирана преса описва подробно механизма, чрез който правилото „не повече от двойно“ на практика беше неутрализирано. Още две седмици след влизането на закона в сила изданието *Bancherul.ro* отбелязва, че кредитите на небанковите институции вече не са класически кредити, а кредитни линии. През август 2026 г. същото издание се връща на темата с текст, озаглавен „Кредитната линия е Троянският кон на небанковите институции“.

Схемата работи така:

- кредитната линия не се погасява на месечни вноски, а с „минимална сума за плащане“, обикновено 5 до 10 на сто от усвоеното плюс лихвата, а при някои дружества едва 1,5 на сто;
- ниската минимална вноска създава двойна илюзия: месечното задължение изглежда малко и изчисленият коефициент на задлъжнялост излиза нисък, което позволява на същия човек да получи още линии при други дружества;
- лихвата обаче се начислява върху главница, която почти не намалява, и на падежа цялата натрупана сума става изискуема наведнъж. Изданието дава пример: линия от 5 000 леи означава близо 10 000 леи за плащане в един момент;
- в резултат се появяват длъжници с по три, четири, пет и повече кредитни линии, които неизбежно стигат до финансова блокада.

Този опит е пряко приложим към чл. 22, ал. 6 от нашия проект и разкрива празнина, която настояваме да бъде затворена. Ограничението в българската редакция е обвързано със „срока на издължаване на общата сума, дължима от потребителя“. При безсрочна кредитна линия или при овърдрафт такъв срок не е фиксиран, а при револвиращ продукт всяко ново усвояване може да бъде представено като нова база, върху която стопроцентният лимит тръгва отначало. Проектът урежда овърдрафта и свръховърдрафта в чл. 29-30 и ги включва в обхвата си по чл. 3, ал. 1, но никъде не пояснява как таванът по чл. 22 се прилага към продукт без фиксиран срок на издължаване. При това положение ограничението е заобиколимо от първия ден на действие на закона, както стана в Румъния за по-малко от две години.

Оттук следва и най-важният извод

Българското законодателство в момента разполага с по-силна санкция от румънското: при липсващ или неверен задължителен реквизит договорът е недействителен и се дължи само чистата стойност на кредита. Тази санкция обаче действа само докато съществува правило, което да бъде нарушено. Когато осъбяване от 100 % стане законно, няма какво да бъде обявено за недействително, по-силната санкция остава без предмет. Затова отпадането на тавана у нас е по-опасно, отколкото същата стъпка беше в Румъния.

За сравнение, в останалите държави членки допълнителните правила за малките и кратките кредити се добавят към общия таван, а не го заместват: Дания (35 % ГПР и общата цена до 100 % от кредита), Швеция (референтна лихва плюс 20 пункта и обща цена до 100 %), Литва (лихва до 75 %, такси до 0,04 % на ден и обща цена до 100 %). Нидерландия прилага единен таван от 12 % за всички потребителски кредити, включително тези под три месеца. Полша таванира отделно разходите извън лихвата до 45 % от заетата сума, независимо от наименованието на плащането.

V. Съответствие с правото на Европейския съюз

Чл. 31 от Директива (ЕС) 2023/2225 задължава държавите членки да въведат мерки за ефективно предотвратяване на злоупотребите и за гарантиране, че на потребителите не могат да се начисляват прекомерно високи лихвени проценти, годишни проценти на разходите или общи разходи по кредита, например чрез установяване на максимални размери.

Считаме, че чл. 22, ал. 6 не изпълнява това задължение по същество. Формално таван съществува, но за сегмента с най-висок риск от злоупотреба е избран показател, който не отчита срока и поради това допуска цени, несъпоставими с прилаганите в която и да е друга държава членка извън Румъния. Припомняме, че при неправилно транспониране на директива държавата носи имуществена отговорност.

VI. Разпоредби, които отслабват действащата защита без обсъждане

Извън чл. 22, ал. 6 в законопроекта има разпоредби, чието действие е останало извън обществения дебат. Установихме ги при пълен прочит на внесенния текст.

1. Отпада таванът на обезщетението при забава.

Действащият чл. 33 от Закона за потребителския кредит ограничава обезщетението при забава до размера на законната лихва. В проекта няма аналогична разпоредба изразът „законната лихва“ се среща в целия законопроект само веднъж, в чл. 22, ал. 5. Чл. 48, ал. 3, т. 3 задължава кредитора единствено да информира потребителя за размера на обезщетението. При договорите, сключени след 20 ноември 2026 г., неустойката за забава ще подлежи на преценка само по общите правила. Отбелязваме, че дори румънският закон, който в останалото е по-слаб, забранява неустойки, надвишаващи заетата сума.

2. Нарушението на ценовия таван няма изричен административен път към заличаване на регистрацията.

Чл. 79 изброява основанията, при които председателят на Комисията за защита на потребителите издава разпореждане за преустановяване на нарушение. Нарушенията на чл. 22 не са посочени изрично, те могат да бъдат обхванати само чрез общата формулировка на чл. 66, ал. 1, т. 5 („не изпълнява други изисквания по този закон“). Законопроектът не предвижда нито служебна проверка на договорите за съответствие с тавана, нито срок за привеждането им в съответствие, нито изрично основание за заличаване при неизпълнение, а заличаването по чл. 66, ал. 2 е само възможност. На практика превишаването на тавана се санкционира с имуществена санкция по чл. 82 от З 500 до 10 000 евро, при повторност до 20 000 евро, но не води до отнемане на правото да се извършва дейност, колкото и да е системно.

3. Липсва връзка между съда и регулатора.

В § 1, т. 23 от Допълнителните разпоредби системните нарушения са определени количествено три или повече административни нарушения в продължение на една година, или три от един и същ вид за три години. Определението обаче отчита само административни нарушения. Влезлите в сила съдебни решения, с които договори на един и същ кредитор се обявяват за недействителни, не се събират никъде и не пораждат последица. При положение че по наши наблюдения едва около един на сто засегнати потребители завежда дело, това означава, че хиляди спечелени дела не могат да доведат до заличаване на нито една регистрация.

4. Чл. 31, ал. 5 е формулирана в обратен на смисъла си вид.

Чл. 31, ал. 4 дава на потребителя срок от една година и 14 дни за отказ, когато не е получил условията и изискуемата информация. Алинея 5 обаче постановява, че ал. 4 „не се прилага, когато потребителят не е бил информиран за правото си на отказ“. Това лишава от защита именно случая, за който удълженият срок е създаден. Считаме, че е налице редакционна грешка, която следва да бъде поправена служебно.

5. Чл. 80, ал. 3 изключва съдебното спиране на изпълнението.

Разпоредбата предвижда, че съдът не може да спре изпълнението на акта до окончателното произнасяне по жалбата. Ограничаването на съдебния контрол в тази форма поставя въпрос за съответствие с чл. 166 от Административнопроцесуалния кодекс.

6. Ограниченията по чл. 22 не са съобразени с револвиращите продукти.

Както е посочено в раздел IV, таванът по ал. 6 е обвързан със срока на издължаване, а кредитните линии и овърдрафтът нямат такъв. Законопроектът не съдържа правило нито за начина на изчисляване на общия разход при многократни усвоявания, нито за минималния размер на месечното плащане при револвиращ кредит. Това са двата елемента, чрез които в Румъния ограничението беше неутрализирано.

7. Задължението да не се кредитира при отрицателна оценка няма гражданска последица.

Чл. 18, ал. 1 съдържа императив, какъвто действащият закон няма: кредит се предоставя само когато оценката показва, че потребителят ще може да изпълнява задълженията си. Чл. 20 урежда подробно източниците на информация и прави справка в Централния кредитен регистър задължителна. Нарушението на тези правила обаче не поражда никаква гражданскоправна последица, чл. 38 не включва чл. 17 и 18 сред основанията за недействителност, а е предвидена единствено административна санкция по чл. 84. Кредит, отпуснат на потребител, за когото самият кредитор е установил, че няма да може да го изплаща, остава напълно действителен и изцяло изискуем. При това положение задължението е декларативно: кредиторът няма икономическа причина да откаже кредита, а рискът от собственото му решение се понася изцяло от потребителя.

VII. Конкретни предложения

Молим следните предложения да бъдат разгледани при обсъждането на законопроекта между първо и второ четене.

Предложение 1 (основно). Чл. 22, ал. 6 да отпадне, а към ал. 5 да се добави ограничение на общия разход по кредита:

В чл. 22 се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал. 5 думите „... с изключение на кредитите по ал. 6“ се заличават и се създава изречение второ: „Общият разход по кредита не може да надвишава общия размер на кредита.“

2. АLINEЯ 6 се заличава.

3. АLINEЯ 9 се заличава.

Ефективният таван на годишния процент на разходите следва да обхваща всички потребителски кредити без изключение, а ограничението на общия разход да действа наред с него, а не вместо него, по съображенията, изложени по-долу. Ако законодателят намира за необходим диференциран подход за най-малките по размер кредити, той трябва да бъде уреден В рамките на общия таван, а не като изключение от него. Заличаването на ал. 9 следва от предложение 8: превишаването на тавана трябва да води до последиците по чл. 39 за целия договор, а не само до нищожност на отделната клауза. Номерацията на следващите алинеи се запазва, а новите алинеи по предложения 3 и 4 стават ал. 11 – 13.

Предложение 2 (ако бъде отхвърлено предложение 1).

Ако Народното събрание прецени, че ограничение върху общата цена на кредита е полезно, то следва да се запази — но като **ДОПЪЛНИТЕЛНО** изискване към тавана на годишния процент на разходите, приложимо към всички потребителски кредити, без праг по размер и без облекчения за краткосрочните:

„(6) Наред с изискването по ал. 5, общата сума, дължима от потребителя, включително обезщетението за забава, неустойките и всички други плащания във връзка с договора, с изключение на разносните по съдебно или изпълнително производство, не може да надвишава два пъти общия размер на кредита. Включването по изречение първо е само за целите на ограничението по тази алинея и не променя изчисляването и посочването на годишния процент на разходите и на общата сума, дължима от потребителя.“

С тази редакция от внесенния текст отпадат три неща: изключването на ал. 5, прагът от три минимални работни заплати и специалните прагове от 20 и 30 на сто за кредитите до един и до три месеца. Остава едно просто правило, което действа успоредно с тавана на ГПР и се прилага за всеки потребителски кредит: каквото и да пише в договора и както и да се наричат плащанията, потребителят не връща повече от двойния размер на заетото.

Изречение второ запазва хармонизираното изчисляване на годишния процент на разходите: сумите, дължими поради неизпълнение на задълженията по договора, остават извън него, но се отчитат при ограничението на общата сума.

Защо двата тавана трябва да са кумулативни, а не алтернативни?

Годишният процент на разходите и общата дължима сума не мерят едно и също и затова не могат да се заместват. По чл. 22, ал. 3, т. 1 разходите при неизпълнение остават извън годишния процент на разходите, защото неустойките и обезщетенията не се отчитат в него. Обратно, ограничението върху общата сума не отчита срока и затова при кратък срок допуска цена, която ГПР забранява. Всеки от двата показателя хваща това, което другият пропуска. Приложени заедно, те затварят и двете вратички; приложени алтернативно, оставят празнина между себе си. Именно затова в предложената редакция обезщетението за забава и неустойките са изрично включени в сумата, която не може да надвиши двукратния размер на кредита.

Този модел не е хипотетичен. Той действа в Дания при 35 на сто ГПР и общата цена до 100 на сто от кредита; в Швеция при референтна лихва плюс 20 пункта и обща цена до 100 на сто; в Литва при лихва до 75 на сто, такси до 0,04 на сто на ден и обща цена до 100 на сто. И в трите държави двете ограничения действат едновременно и се прилага по-строгото. В нито една от тях няма изключение за малките или за кратките кредити.

Защо прагът по размер трябва да отпадне?

Малкият размер на кредита не е основание за по-висока цена. Разходът на кредитора по отпускането на заем от 500 евро и на заем от 5 000 евро се различава незначително, а рискът при по-малката сума не е по-голям. Единственото, което малкият размер променя, е платежоспособността на длъжника: към малките кредити се обръщат хората с най-ниски доходи и без достъп до банково кредитиране. Праг по размер означава по-висока законна цена точно за най-уязвимите, което резултат, който не може да бъде обоснован нито икономически, нито социално.

Припомняме и аргумента, изведен от самата Директива: съгласно чл. 2, пар. 8 от Директива (ЕС) 2023/2225 кредитите под 200 евро могат да бъдат изключени от част от нейните разпоредби, но не и от изискването за ценови таван. Тоест правото на Съюза допуска облекчения за малките кредити по отношение на формалностите, но не и по отношение на цената.

Защо праговете за краткосрочните кредити трябва да отпаднат?

С точки 1 и 2 на чл. 22, ал. 6 краткосрочните кредити (до един и до три месеца) получават най-благоприятния режим в целия закон. Това е обърнато наопаки: именно при тях увеличаването на допустимата цена е най-рисковото решение, което законодателят може да вземе. Четири аргумента.

Първо, преизчислени на годишна база по формулата от Приложение № 3 към самия законопроект, тези прагове дават най-високите стойности в цялата уредба: 20 на сто за един месец съответстват на годишен процент на разходите от около 792 на сто, а 30 на сто за три месеца от около 400 на сто при три равни вноски. Законът е най-щедър там, където цената е най-висока.

Второ, краткият срок обективно намалява риска за кредитора, а не го увеличава. Колкото по-кратък е периодът, толкова по-малка е вероятността доходът на потребителя да се промени съществено. Твърдението, че кратките кредити оправдават по-висока цена, отразява бизнес модел, а не риск.

Трето, и това е решаващо от практиката на Асоциацията: краткосрочният кредит е входът към спиралата на дълговете. Потребителите теглят едномесечен заем, погасяват го със следващ и повтарят цикъла месец след месец. Оскъпяване от 20 на сто на месец, повторено дванадесет пъти в годината, е непосилно за всеки домакински бюджет, а именно този модел на последователни краткосрочни заеми виждаме ежедневно в сигналите, които получаваме.

Четвърто, румънският опит потвърждава риска емпирично. Там специалният режим за малките кредити е изграден именно върху дневен таван 1 на сто на ден. Две седмици след влизането на закона в сила специализираната преса отчете, че дневните лихви са паднали едва от около 1,2 на сто на 1 на сто, а кредиторите, които преди това са били по-скъпи, са слезли точно до законовия максимум и са останали там. Таванът за кратките кредити не ограничи цената, а я стандартизира.

При отпадането на точки 1 и 2 кредитите със срок до три месеца попадат под общия таван по ал. 5, тоест под 52 на сто годишен процент на разходите, заедно с абсолютното ограничение на общата сума. Това е решението на Нидерландия, Дания, Швеция и Финландия, като никоя от тях не предвижда по-мек режим за най-кратките кредити.

Едно възможно възражение и отговорът на него

Може да се възрази, че при най-дългите срокове правилото „не повече от двойно“ е прекомерно строго. Ако Народното събрание сподели това опасение, правилното решение е по-висок множител за кредитите с матуритет над пет години, а не изключение от тавана на годишния процент на разходите за малките и кратките. Диференциацията следва да е по срок и в посока на по-голяма строгост при кратките кредити, а не обратното.

Отделно предлагаме да се поправи самопрепращащата конструкция на действащата редакция: „не може да надвишава..., с изключение на случаите, в които не може да надвишава...“ която е логически дефектна и поражда тълкувателна несигурност.

Предложение 3. В чл. 22 да се създаде ал. 11 относно плащанията, които се включват в ограниченията:

„(11) В ограниченията по ал. 5 се включват всички лихви, такси, комисиони, възнаграждения за кредитни посредници, плащания за допълнителни услуги и всяко друго плащане, независимо от наименованието, получателя, отделното договаряне или формалната му незадължителност, когато то е фактическо или икономическо условие за получаването, усвояването, обслужването, удължаването на срока, рефинансирането или запазването на кредита при предложените условия. Включват се и плащанията към поръчител, гарант, застраховател, кредитен посредник, доставчик на допълнителна услуга или друго трето лице, когато услугата е предложена, определена, организирана или финансирана от кредитора, когато лицето е посочено или одобрено от кредитора, свързано е с него по смисъла на § 1 от допълнителните разпоредби на Търговския закон или действа съгласувано с него, или когато без услугата кредитът не би бил предоставен при същите условия. В ограниченията се включва и всяка неустойка или друго плащане поради непредоставяне на поръчител, гарант или друго обезпечение, независимо дали то се включва при изчисляването на годишния процент на разходите. Включването по изречения първо – трето е само за целите на ограниченията по ал. 5 и не променя изчисляването и посочването на годишния процент на разходите по ал. 1 – 4 и Приложение № 3.“

Това е разпоредбата, която липсва през последните петнадесет години и заради чиято липса се водят хиляди дела. Полският законодател е уредил същия въпрос още през 2015 г.

Предложение 4. В чл. 22 да се създадат ал. 12 и 13 относно револвиращия кредит и заобикалянето на ограниченията:

„(12) Ограниченията по ал. 5 и 11 се прилагат и за договори за кредитна линия, овърдрафт, свръховърдрафт и всеки друг договор, по който кредитът може да се усвоява многократно. При такива договори общият разход по кредита се изчислява за целия период на действие на договора спрямо сбора на усвоените суми, а не за всяко усвояване поотделно. Когато кредиторът не е банка, минималната сума за плащане по такъв договор не може да бъде по-малка от размера, при който усвоеният кредит се погасява изцяло до края на договорения срок, а при договор без определен срок — в рамките на 12 месеца от всяко усвояване.

(13) Забранено е заобикалянето на ограниченията по ал. 5 и 11 чрез разделяне на един кредит на няколко договора, сключване на свързани договори, уговаряне на такси без отделно предоставена услуга или плащане към свързано с кредитора лице. Разделянето на един икономически разход между няколко договора или получатели не изключва включването му в ограниченията по ал. 5 и 11. Договорите за кредит, сключени с един и същ потребител от кредитора, от свързано с него лице или от лице, действащо съгласувано с него, в срок до 120 дни от сключването или от погасяването на предходен договор, се смятат за един кредит за целите на ограниченията по ал. 5 и 11. При превишаване нищожен е договорът, с чието сключване ограниченията са надвишени.“

Без такъв текст ограничението се заобикаля чрез преоформяне на кредита като кредитна линия. Това не е хипотетичен риск, а описаният в раздел IV резултат от прилагането на идентична уредба в Румъния.

Член 22, ал. 13 затваря останалите известни способи за заобикаляне – разделянето на кредита, свързаните договори и последователните краткосрочни договори, които при ограничение по договор позволяват същата цена да бъде събрана многократно.

Предложение 5. Чл. 22, ал. 10 да се измени така:

„(10) Когато общите разходи по кредита надвишават ограниченията по ал. 5, платеното от потребителя се отнася за погасяване на чистата стойност на кредита, а платеното над нея се връща на потребителя по реда на чл. 39а.“

Действащата редакция позволява на кредитора да задържи надвзетото и да го компенсира с бъдещи вноски, а при вече погасен кредит не предвижда нищо. Това противоречи на института на неоснователното обогатяване. Редът, срокът и лихвата при връщането се уреждат в чл. 39а (предложение 6).

Предложение 6. Чл. 39 да се измени и да се създаде чл. 39а относно последиците от недействителността и връщането на надвзетото:

„Чл. 39. (1) Когато договорът за потребителски кредит е нищожен или недействителен, потребителят връща само чистата стойност на кредита по първоначално уговорения погасителен план и не дължи лихва или други разходи по кредита.

(2) Чиста стойност на кредита е действително предоставената на потребителя парична сума. В нея не се включват удържани или платени лихви, такси, комисиони, неустойки, застрахователни премии, възнаграждения за гаранция или поръчителство и цени на допълнителни услуги. Плащане към трето или свързано с кредитора лице се включва в чистата стойност само ако кредиторът докаже, че с него на потребителя е предоставена самостоятелна облага, която не прикрива разход по кредита.

(3) От чистата стойност се приспадат по реда на плащането всички суми, платени от потребителя или за негова сметка във връзка с договора, независимо от отнасянето им по договора и от получателя, когато облагата е получена от кредитора или от свързано с него лице.

(4) Кредиторът не може да иска възнаграждение за ползването на капитала, обезщетение, индексация, неустойка или друго плащане, което пряко или косвено възстановява лихвата или разходите по кредита.

(5) Искане на кредитора, основано на действителността на договора и включващо лихва или разходи по кредита, не поставя потребителя в забава за чистата стойност.

(6) Давността за вземанията на потребителя по този член и по чл. 39а започва да тече от деня, в който той е узнал или е могъл да узнае за основанията за връщане и за данните, необходими за определяне на размера. Публикуването на съдебна практика или на решение по чуждо дело само по себе си не доказва такова знание.

(7) Кредиторът доказва размера и датата на предоставянето на чистата стойност, всички получени плащания и верността на разчета.“

„Чл. 39а. (1) В 14-дневен срок от получаването на писмено искане, което съдържа размера на претенцията или данни, достатъчни за изчисляването му, кредиторът връща на потребителя:

1. при нищожен или недействителен договор — всяка сума, получена над чистата стойност на кредита;

2. при нищожна клауза — всяка сума, получена въз основа на нея;

3. при превишаване на друг предел, установен с този закон, извън случаите по т. 1 и по чл. 22, ал. 10 — получената сума над предела.

(2) За сумите по ал. 1 кредиторът дължи законната лихва от деня на получаването им.

(3) Правата по този член не ограничават правото на потребителя на обезщетение за по-големи вреди.

(4) Уговорка, която изключва или ограничава правата по този член, е нищожна.“

Професионалният кредитор сам изготвя договорните условия и сам е причинил нищожността; той не може да се ползва от презумпцията за добросъвестност по чл. 57, ал. 1 от Закона за задълженията и договорите. Затова законната лихва по чл. 39а, ал. 2 се дължи от деня на получаването на сумите, а не от поканата. Давността по чл. 39, ал. 6 тече от узнаването, защото потребителят обикновено не знае, че е платил недължимо, докато не получи правна помощ.

Предложение 7. Да се възстанови правилото на чл. 33 от действащия закон, като се създаде чл. 23б:

„Чл. 23б. (1) При забава на потребителя кредиторът има право само на обезщетение в размер на законната лихва върху неплатената в срок главница за времето на забавата. Върху неплатени лихви, неустойки и разходи обезщетение за забава не се дължи.

(2) Уговорка за неустойка, такса или друго плащане при забава, което надвишава размера по ал. 1, е нищожна в частта над него.

(3) Алинея 2 не изключва прилагането на чл. 22, ал. 5 и 11.“

Предложение 8. В чл. 38 след думите „т. 2 - 7“ да се добави „, както и на чл. 22, ал. 5“.

Превишаването на ценовия таван следва да води до последицата по чл. 39, а не само до нищожност на отделната клауза. Румънският опит показва, че таван, чието нарушаване не струва нищо, не се спазва. При запазване на чл. 22, ал. 6 в редакцията по предложение 2 препращането следва да обхваща и нея.

Предложение 9. Предоставянето на кредит без оценка или въпреки отрицателна оценка на кредитоспособността да води до нищожност на договора.

Предлагаме в чл. 18 да се създаде нова алинея със следното съдържание:

„(5) Когато кредитът е предоставен без извършена оценка на кредитоспособността или въпреки отрицателна оценка, договорът е нищожен и се прилага чл. 39, като потребителят връща чистата стойност на кредита по първоначално уговорения погасителен план. Алинеята не се прилага, когато кредиторът докаже, че потребителят умишлено е укривил или е предоставил невярна информация по чл. 20 и че без това поведение оценката не би била отрицателна.

(6) Оценката се смята за неизвършена, когато кредиторът не може да докаже извършването ѝ с документацията по чл. 17, ал. 5.“

Съответно в чл. 38 след изброяването на основанията да се добави „, както и на чл. 18, ал. 1“. Последицата е същата като при липсващ задължителен реквизит: потребителят връща само чистата стойност на кредита и не дължи лихва и разходи. Това е единствената санкция, която прави оценката на кредитоспособността икономически смислена. Докато отпускането на кредит на неплатежоспособен потребител носи печалба, а рискът се прехвърля върху него чрез просрочия, принудително изпълнение и цесия, задължението по чл. 18, ал. 1 ще остане текст на хартия.

Практиката на Съда на Европейския съюз подкрепя това разрешение. По дело C-565/12, LCL Le Crédit Lyonnais, Съдът приема, че санкция, която оставя кредитора в сходно или по-благоприятно положение, не е възпираща и следователно не отговаря на изискването на правото на Съюза. По дело C-679/18, OPR-Finance, Съдът приема, че националният съд трябва да може служебно да провери изпълнението на задължението за оценка на кредитоспособността и да приложи предвидената от националното право санкция, включително недействителност на договора.

Добавяме и уточнение относно доказателствената тежест: тъй като по чл. 20 кредиторът е длъжен да събере, провери и съхрани данните, използвани при оценката, липсата на такава документация следва да се тълкува като неизвършена оценка. Изключението, което предлагаме, е доказано умишлено укриване или невярна информация от потребителя, при това само когато е в причинна връзка с резултата. Не подкрепяме по-широки изключения от рода на „груба небрежност“ на потребителя, защото те прехвърлят професионалното задължение на кредитора върху по-слабата страна.

Отбелязваме и вътрешната несъгласуваност на проекта в този му вид: чл. 17, ал. 6 забранява на кредитора да изменя или прекратява договора във вреда на потребителя, позовавайки се на собствената си неправилна оценка, тоест законодателят вече е приел, че рискът от грешна оценка е на кредитора. Логичното продължение на този принцип е и последицата при кредитиране въпреки отрицателна оценка да бъде за сметка на кредитора.

Предложение 10. Да се създаде служебна проверка за съответствие с чл. 22 — нов чл. 76а:

„Чл. 76а. (1) Комисията за защита на потребителите проверява служебно договорите и общите условия на всеки кредитор, който не е банка, при вписването му в регистъра по чл. 60, ал. 3 или в регистъра по чл. 3а от Закона за кредитните институции и периодично, но не по-рядко от веднъж годишно, за съответствие с чл. 22 и чл. 23б. Проверка се извършва и при наличие на основанията по чл. 76б, ал. 3. (2) При установено несъответствие председателят на комисията издава разпореждане по чл. 76, ал. 4 и определя срок за привеждане на договорите и общите условия в съответствие, който не може да бъде по-кратък от 14 дни и по-дълъг от един месец. (3) Разпореждането по ал. 2 подлежи на предварително изпълнение. Оспорването му не спира изпълнението, освен ако съдът постанови друго.“

Съответно в чл. 66, ал. 1 да се създаде т. 8:

„8. не изпълни в определения срок разпореждане по чл. 76а, ал. 2, чието изпълнение не е спряно от съда.“

Така се затваря веригата, описана в раздел VI, т. 2: неизпълнението на разпореждането за привеждане на договорите в съответствие с тавана става изрично основание за заличаване.

Предложение 11. Да се създаде връзка между съда и регулатора (нов чл. 76б):

„Чл. 76б. (1) Съдът изпраща на Комисията за защита на потребителите препис от влязъл в сила съдебен акт, с който договор за потребителски кредит е прогласен за нищожен или обявен за недействителен или клауза от него е прогласена за нищожна или обявена за неправопавна, включително когато това е установено в мотивите на акта. Преписът се изпраща при спазване на правилата за защита на личните данни.

(2) Комисията води отчет на постъпилите актове по кредитори.

(3) Наличието на три или повече влезли в сила съдебни акта по ал. 1 срещу един и същ кредитор в рамките на една календарна година е основание за проверка по чл. 76а.“

Разпоредбата не създава ново задължение за потребителя и натоварва съда само с изпращане на препис, но премества тежестта от индивидуалния потребител към регулатора.

Предложение 12. Право на представителна потребителска организация да сезира за заличаване.

В чл. 66 да се създаде ал. 1а:

„(1а) Производство за заличаване на основание ал. 1, т. 5, 6 и 8 може да бъде образувано и по писмено сезиране от сдружение на потребителите, което отговаря на изискванията на Закона за защита на потребителите; комисията се произнася в двумесечен срок и уведомява сдружението за резултата.“

Предложение 13. Санкциите да бъдат съразмерни на икономическия интерес.

В чл. 82 да се създаде ал. 3:

„(3) Когато нарушението по ал. 1 е извършено при системни нарушения по смисъла на § 1, т. 23 от допълнителните разпоредби, имуществената санкция е от максималния размер по ал. 2 до 4 на сто от годишния оборот на кредитора от дейността по предоставяне на потребителски кредити за предходната финансова година, а когато 4 на сто от оборота са по-малко от двойния максимален размер по ал. 2 — до двойния максимален размер по ал. 2.“

Санкция в абсолютен размер от 10 000 евро при печалби от порядъка на реализираните в сектора не изпълнява превантивна функция.

Предложение 14. Редакционни поправки.

1. Чл. 31, ал. 5 да се измени така:

„(5) Когато потребителят не е бил информиран за правото си на отказ съгласно чл. 25, ал. 1, т. 19, срокът по ал. 4 не се прилага и правото на отказ може да бъде упражнено до изтичането на 14 дни от деня, в който потребителят получи условията на договора и информацията по чл. 24 и 25, включително информацията по чл. 25, ал. 1, т. 19.“

2. В чл. 80, ал. 3 изречение второ да отпадне.

3. В чл. 3, ал. 1, т. 2 думата „надвиша“ да се замени с „надвишава“. В чл. 45, ал. 3 думите „на 43, ал. 1 и 2“ да се заменят с „на чл. 43, ал. 1 и 2“. В чл. 60, ал. 3 думите „Комисията за закрила на потребителите“ да се заменят с „Комисията за защита на потребителите“.

4. В § 1 от допълнителните разпоредби, в т. 10, букви „а“, „б“ и „в“ думите „договори за кредит по смисъла на чл. 1, ал. 2 от този закон“ да се заменят с „договори за потребителски кредит“, а в т. 19, буква „а“ думите „въпросният кредит или услуги се използват“ с „кредитът се използва“.

5. В чл. 10, ал. 9, т. 4 думите „предвидено в част 3, буква „г“ на Приложение № 3“ да се заменят с „предвидено в т. 3, буква „д“ от Приложение № 3“, а в Приложение № 1 към чл. 10, ал. 4, в раздел 1, ред „2. Условия за усвояване“, думите „установено в приложение III, част II, буква „б“ с „установено в Приложение № 3, т. 3, буква „д“.

6. В чл. 40, ал. 3 т. 1 да се измени така: „1. дали препоръката се основава само на предлаганите от кредитора, съответно от кредитния посредник, договори за кредит в съответствие с чл. 41, ал. 3, или на широка гама от предлаганите на пазара договори за кредит;“.

VIII. Заключение

Асоциацията подкрепя редица решения в законопроекта, като забраните в рекламата по чл. 8, ал. 8, задължителната оценка на кредитоспособността, доказателствената тежест на кредитора при договорите от разстояние по чл. 24, ал. 7, мерките за отсрочка по чл. 48 и режима на цесията по чл. 49. Тези разпоредби представляват реален напредък и не бива да бъдат загубени.

Именно затова настояваме за прецизно обсъждане на чл. 22, ал. 6. В настоящия си вид тази алинея премахва ценовата защита за сегмента, в който тя е най-необходима, възпроизвежда модел, чийто резултат в Румъния вече е измерен, и обезсмисля петнадесет

години съдебна практика и то месеци преди 20 ноември 2026 г., макар Директивата да изисква от държавите членки обратното.

Ако въпреки изложеното, чл. 22, ал. 6 бъде запазен, настояваме поне за приемането на предложение 4. Румънският опит показва, че ограничение върху общата цена, което не отчита револвиращите продукти, се неутрализира за по-малко от две години и че последицата се измерва в стотици хиляди длъжници с просрочия.

Обобщаваме възражението си в две числа. Първото е 45: толкова месеца трябва да продължи договорът, за да стане новото ограничение по-строго от действащия таван, тоест за целия реален пазар то не ограничава нищо. Второто е броят на засегнатите: толкова са хората с активен договор в сегмента, който разпоредбата изважда изпод ценовата защита, консервативно 520 хиляди, максимално 1 040 хиляди, при общо около 1,27 милиона, ползвали такъв кредит поне веднъж. Това не е техническо транспониране на директива, а решение с ясно определен кръг засегнати и с ясно определен получател на ползата.

Приложения:

Към настоящото становище прилагаме три материала, които могат да бъдат използвани при обсъждането в комисия:

1. Оценка на броя и профила на засегнатите лица с изрично посочени допускания и източници, изцяло български.
2. Графика „Допустим годишен процент на разходите в зависимост от срока на договора“, показваща точката на 45-ия месец, от която новото ограничение става по-строго от действащия таван.
3. Сравнителна графика на максималната законна цена на потребителския кредит в единадесет държави членки при дванадесетмесечен договор.

Оставаме на разположение за участие в експертно обсъждане и за предоставяне на данни от практиката на Асоциацията.

Бележка за източниците по раздел IV

Данните за проверките са от съобщението на Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor от 11.11.2025 г.; ръстът на портфейла е от годишния доклад на Banca Națională a României за 2025 г.; данните за просрочията и необслужваните кредити е от доклад на Biroul de Credit към края на 2025 г.; описанието на механизма с кредитните линии е от публикации на специализираното издание Bancherul.ro от 26.11.2024 г. и 6.08.2026 г. Текстът на Закон № 243/2024 е по официалната публикация в Monitorul Oficial 807/13.08.2024.

С уважение,

Богомил Николов,
Изпълнителен директор на БНААП

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

„Колко души засяга чл. 22, ал. 6 и кои са те?“, оценка по публично достъпни данни, с изрично посочени допускания

Защо оценка, а не точно число?

Точният отговор изисква разпределение на портфейла по размер на отделния кредит и брой кредитополучатели, а това са данни, които Българската народна банка събира по Наредба № 22 за Централния кредитен регистър, но не публикува в агрегиран вид. Оценката по-долу стъпва изцяло на публично достъпни източници и на изрично назовани допускания. Където числото е изчислено, а не взето от източник, това е отбелязано.

1. Какви са фактите?

Показател	Стойност	Източник
Дял на пълнолетните, теглили бърз кредит поне веднъж	24 на сто	национално представително проучване на „Тренд“ за Асоциацията за отговорно небанково кредитиране, септември 2025 г., представено март 2026 г.
В абсолютно число при около 5,3 млн. пълнолетни	около 1,27 млн. души	изчислено
Дял на кредитите в размер 500–2 000 лв.	близо три четвърти	същото проучване
Този размер в евро	256 – 1 023 евро	изчислено по фиксирания курс
Праг на изключението по чл. 22, ал. 6	1 860,60 евро (3 × МРЗ 620,20 €)	законопроектът
Потребителски кредити от небанкови дружества	2,830 млрд. евро	БНБ, 30.06.2026 г.
Дял на потребителските в домакинския портфейл	97,7 на сто	БНБ
Необслужвани кредити в сектора	281,9 млн. евро, или 6,6 на сто	БНБ

Първият извод не се нуждае от изчисление. По данните на самия бранш близо три четвърти от бързите кредити са в размер между 500 и 2 000 лева, тоест между 256 и 1 023 евро. Прагът на изключението е 1 860,60 евро. Следователно практически целият сегмент на бързото кредитиране попада ПОД прага и излиза изпод общия таван на годишния процент на разходите. Това не е оценка на потребителска организация, а статистика, публикувана от Асоциацията за отговорно небанково кредитиране.

2. Колко души имат активен кредит в момента?

Българската народна банка не публикува броя на кредитите на дружествата, специализирани в кредитиране, макар да го събира по Наредба № 17. Затова броят се извежда по косвен път, изцяло от български източници, без чужди аналогии.

Стъпка първа: сегментът, който изключението обхваща

От матуритетната структура на портфейла кредитите с матуритет до една година са 900,4 млн. евро. Домакинствата държат 69,3 на сто от общите вземания, което дава около 624 млн. евро краткосрочни кредити към физически лица. Това е сегментът, който съответства на бързото кредитиране в тесен смисъл.

Стъпка втора: среден остатък по договор

По проучването на бранша близо три четвърти от кредитите са между 500 и 2 000 лева, тоест между 256 и 1 023 евро. Средният отпуснат размер в този диапазон е от порядъка на 600-650 евро. Остатъкът по действащ договор е по-нисък от отпуснатия размер, но част от портфейла е от по-големи кредити. Затова изчислението е направено при среден остатък между 600 и 1 200 евро – интервал, който покрива и двете възможности.

Средно остатък по договор	Активни договори в краткосрочния сегмент
600 евро	около 1 040 хил.
800 евро	около 780 хил.
1 000 евро	около 624 хил.
1 200 евро	около 520 хил.

Консервативната оценка е 520 хиляди активни договора; максималната е 1 040 хиляди само в краткосрочния сегмент. Тъй като в този сегмент преобладават договорите по един на лице, по данните на бранша една трета от потребителите са теглили само един кредит, а 84 на сто са теглили до три за целия си живот, а броят на засегнатите лица е от същия порядък: приблизително 500 000 – 1 000 000 души.

Какво се променя, ако едно лице държи няколко договора едновременно?

Изчислението по-горе допуска, че в краткосрочния сегмент преобладават договорите по един на лице. Румънският опит обаче показва и друга възможност: там специализираната преса описва длъжници с по три, четири, пет и повече едновременни кредитни линии, натрупани при различни кредитори, защото ниската минимална вноска прикрива задлъжнялостта при оценката. Ако същият модел се разпространи и у нас, същият обем дълг се разпределя между значително по-малко хора.

Договора на едно лице	Брой засегнати лица	Среден краткосрочен дълг на лице
1 договор	520 хил. – 1 040 хил.	600 – 1 200 евро
2 договора	260 хил. – 520 хил.	1 200 – 2 400 евро
3 договора	173 хил. – 347 хил.	1 800 – 3 600 евро
5 договора	104 хил. – 208 хил.	3 000 – 6 000 евро
7 договора	74 хил. – 149 хил.	4 200 – 8 400 евро
10 договора	52 хил. – 104 хил.	6 000 – 12 000 евро

Изводът не е, че проблемът намалява. Обратното: това е един и същ обем дълг, разпределен между по-малко домакинства. При пет договора на лице засегнатите са между 104 и 208 хиляди души, но всеки от тях дължи между 3 000 и 6 000 евро само по краткосрочни кредити. При десет договора броят пада до 52 хиляди – 104 хиляди, а средният дълг на лице стига 6 000 – 12 000 евро, тоест между осем десети и една и шест десети от годишната минимална работна заплата, натрупани изцяло в най-скъпия сегмент на пазара.

Двете хипотези водят до различни, но еднакво тревожни изводи. При разпръснат модел разпоредбата засяга около един милион души с умерен дълг всеки. При концентриран модел тя засяга под двеста хиляди, но всеки от тях е в положение, което по румънската терминология се нарича финансова блокада. Кой от двата модела е действителният, може да се установи само от данните на Централния кредитен регистър за броя кредити на едно лице, които не се публикуват.

Проверка по втори български източник

Оценката е съвместима с независимия измерител от проучването на бранша: 24 на сто от пълнолетните българи, или около 1,27 милиона души, са теглили бърз кредит поне веднъж. Оценените 520 хиляди до 1 040 хиляди с активен договор представляват между 41 и 82 на сто от тях, правдоподобно съотношение, като се има предвид, че една трета са теглили само един кредит в живота си.

За мащаб: по данни на БНБ към края на 2025 г. банките държат 2,877 милиона кредита на сектор „Домакинства и НТООД“. Небанковият сегмент, който проектът изважда изпод тавана, е съпоставим по брой договори с една трета от целия банков портфейл на домакинствата.

3. Кой са тези хора?

Профилът е известен от проучването на бранша и се допълва от данните на Националния статистически институт.

- Възраст: най-често между 30 и 60 години. Тоест хора в активна трудова възраст, с домакинства и деца, които са не маргинална група.

- Пол: почти без разлика при 26 на сто от мъжете и 23 на сто от жените.

- Образование: около две трети са със средно или средно-специално образование, като значителна част имат и висше.

- Доходи: услугата е особено разпространена сред хората с по-ниски доходи.

- Цел на кредита: битови сметки, храна, покупка на техника, ремонт, здравни нужди, тоест текущо потребление, а не инвестиция.

Данните на Националния статистически институт за 2025 г. очертават средата, от която идват тези потребители: 21,2 на сто от населението живеят под линията на бедност; 15 на сто са в тежки материални и социални лишения; над 42 на сто от домакинствата не могат да посрещнат неочакван разход със собствени средства; 18,2 на сто изпитват затруднения при навременното плащане на жилищни разходи, включително вноски по кредити.

Именно невъзможността да се посрещне неочакван разход е входът към бързия кредит. Над 42 на сто от домакинствата са в това положение, около 1,2 милиона домакинства. Те са потенциалният кръг на потребителите на кредитите под прага.

4. Кой точно губи защита и кой не?

Това е най-същественото за оценката на разпоредбата. Действащият таван от 52 на сто важи за всички потребителски кредити еднакво. Проектът го запазва за големите и го премахва за малките.

Размер на кредита	Кой го тегли?	Таван по проекта	Резултат
над 1 860,60 евро	по-високи доходи, достъп до банково кредитиране, обезпечение	52 на сто ГПР	защитата се запазва
до 1 860,60 евро	по-ниски доходи, без банков достъп, кредит за текущи разходи	няма таван на ГПР; общ разход до 100 на сто	защитата отпада

Разпределителният ефект е обратен на очаквания от социално законодателство.

Колкото по-малък е кредитът и колкото по-беден е длъжникът, толкова по-висока цена допуска законът. Няма икономическа обосновка за това: разходът на кредитора по отпускане на заем от 500 евро и на заем от 5 000 евро се различава незначително, а краткият срок и малката сума намаляват, а не увеличават риска. Единственото, което малкият размер променя, е платежоспособността на длъжника, тоест способността му да се защити.

5. Какво следва да се поиска?

Оценка с този диапазон не бива да е основа за законодателно решение, но тя е всичко, с което разполага обществеността, защото вносителят не е публикувал друго. Затова искането е двустранно.

Първо, преди гласуването на прага Народното събрание да изиска от Българската народна банка агрегиран разрез на портфейла на дружествата, специализирани в кредитиране: разпределение на договорите по размер на кредита, брой кредитополучатели, брой кредити на едно лице и разпределение по период на просрочие.

Второ, ако такъв разрез не бъде предоставен, прагът не следва да се приема. Разпоредба, която определя приложното поле на ценовата защита, не може да се гласува, без да е известно колко договора и колко хора обхваща.

Бележка за метода

Всички източници са български. Фактите в раздел 1 са от цитираните публикации. Числата в раздел 2 са изчислени от матуритетната структура на портфейла по данни на БНБ при изрично посочен интервал за среден остатък; те са сценарии, а не измерване. Профилът в раздел 3 е от проучването на изследователски център „Тренд“ за Асоциацията за отговорно небанково кредитиране, проведено през септември 2025 г. и представено през март 2026 г., и от изследването на Националния статистически институт „Статистика на доходите и условията на живот“ за 2025 г. Не са използвани чуждестранни аналогии.

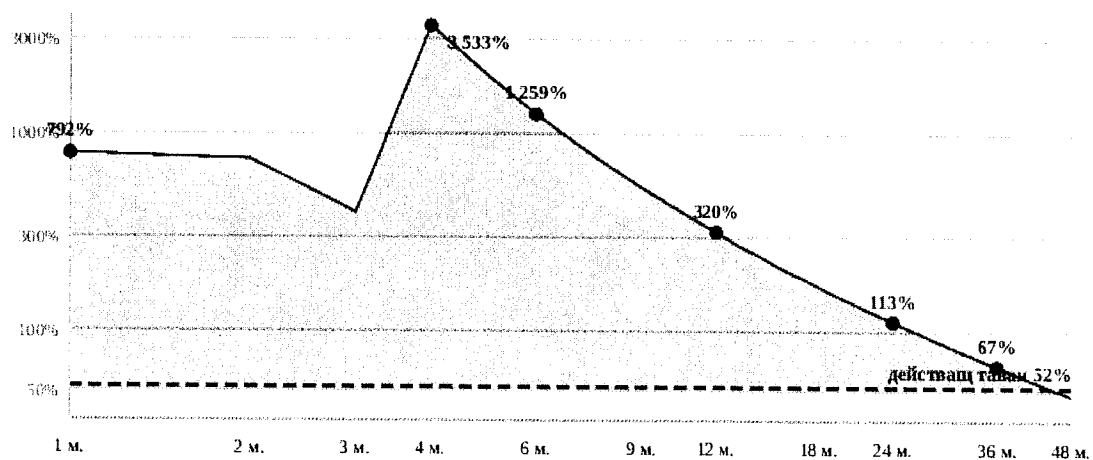
ПРИЛОЖЕНИЕ 2

Графика „Допустим годишен процент на разходите в зависимост от срока на договора“, показваща точката на 45-ия месец, от която новото ограничение става по-строго от действащия таван.

КОЛКО ВСЪЩНОСТ Е ТОВА · ИЗЧИСЛЕНО ПО ПРИЛОЖЕНИЕ № 3 КЪМ ПРОЕКТА

Таванът не изчезва. Той спира да ограничава

Каква цена допуска законопроектът за кредитите до 1860,60 €, в зависимост от срока на договора. Скалата е логаритмична, защото разликата не се побира на обикновена.

Червената линия е максималната цена, която проектът допуска. Зелената пунктирна е действащият таван от 52%. Изчислено при кредит 1 000 € и равни месечни вноски.

792% при едномесечен кредит — таван от 20% върху главницата	3 533% при четиримесечен — когато влиза правилото „общ разход до 100%“	320% при дванадесетмесечен — най-често срещаният срок	45 месеца — чак тогава новото правило става по-строго от действащия таван
---	--	--	---

Това е центърът на възражението. Новото ограничение става по-строго от действащия таван едва на 45-ия месец от срока на договора. До този момент — тоест за целия реален пазар, който по матуриретна структура е съсредоточен между един месец и три години — то не ограничава нищо. Не заменя тавана с по-мек таван, а го премахва за практически всички договори в сегмента.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3

Сравнение на допустимата цена на потребителския кредит

Държава	Общ таван на цената	Обхваща ли малките кредити	Допустим ГПР при 12 месеца
Нидерландия	12 % общо (лихва и всички такси)	Да, всички	12 %
Италия	$TEGM \times 1,25 + 4$ пункта	Да, по категории	18,60 – 24,21 %
Швеция	референтна лихва + 20 пункта; обща цена ≤ 100 %	Да	около 22 %
Испания (законопроект)	22 % преходно	Да	22 %
Франция	средна TAEG + 1/3	Да	23,53 %
Унгария	основна лихва + 24 пункта	Да	30,25 %
Дания	35 % ГПР; обща цена ≤ 100 %	Да	35 %
Естония	3 $\times$ средния банков ГПР	Да	около 45 %
Полша	лихва $\leq 2 \times$ законната; извънлихвени ≤ 45 %	Да	около 79 %
Литва	лихва ≤ 75 %; обща цена ≤ 100 %	Да	около 271 %
Румъния	ГПР $\leq$ БНР + 27 пункта	НЕ, изключение за малките кредити	до 320 %
България, действащ закон	52 % ГПР	Да, всички	52 %
България, законопроектът	52 % ГПР, но не за кредитите до 3 МРЗ	НЕ, изключение по чл. 22, ал. 6	до 320 %

Изчисленията са по формулата от Приложение № 3 към законопроекта, при кредит от 1 000 евро и равни месечни вноски. Стойностите за Франция и Италия са към третото тримесечие на 2026 г., за Унгария от 1 юли 2026 г.